

Saksframlegg

Saksnr.: 2024/13368

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaksnr.
Hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse	13.06.2024	

Vedlegg

- 1 Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø. Høringsforslag fra Riksantikvaren
- 2 Bærekraftsjekken

Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø – høringsuttalelse fra Buskerud fylkeskommune

Fylkeskommunedirektørens innstilling til vedtak:

1. Buskerud fylkeskommune støtter bevaringsstrategiens prinsipper om å legge til rette for å sikre at landbrukets kulturmiljø blir sett på som en bærekraftig samfunnsressurs, sikre bredere engasjement og økt samhandling og medvirkning.
2. Fylkeskommunen er fornøyd med at Riksantikvaren har sikret bred medvirkning i utformingen av bevaringsstrategien.
3. Fylkeskommunen mener bevaringsstrategien for landbrukets kulturmiljøer inneholder gode, konkrete prioriteringer og avgrensinger som gjør det mulig å spisse innsatsen mot utvalgte tema.
4. Fylkeskommunen vil påpeke at strategien mangler flere konkretiseringer når det gjelder ansvar, gjennomføring, rollefordeling og tidsavgrensning. Det er nevnt flere gode tiltak som skal kunne bidra til å nå målsettingene for kulturmiljøpolitikken, men det er uklart hvordan de skal kunne nås. Det bør styrkes i strategien før ferdigstilling.
5. Buskerud fylkeskommune forventer at strategien følges opp med økonomiske virkemidler for både prosjekter og personalressurser, og målrettede ordninger for

tiltak og aktiviteter. Buskerud fylkeskommune vil gjerne være aktiv i oppfølgingen, men trenger da gode og forutsigbare rammer.

31.05.2024

Bente Bjercknes

Fylkesdirektør for kultur, næring og klima

Sammendrag

Buskerud fylkeskommune har mottatt på høring Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø fra direktoratet for kulturmiljøforvaltning, Riksantikvaren. Dette er en strategi som skal bidra til å strukturere, samordne og organisere innsatsen slik at de nasjonale målene innenfor kulturmiljøfeltet nås, med særlig vekt på målet om å ta vare på et mangfold av kulturmiljø.

Saken drøfter og beslutter Buskerud fylkeskommunes høringssvar på Riksantikvarens forslag til Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø. Fristen for å oversende høringsuttalelse er 30. juni 2024.

Saksopplysninger

I tråd med Melding St. 16 (2019-2020) om nye mål i kulturmiljøpolitikken, skal bevaringsarbeidet videreutvikles med fokus på engasjement, bærekraft og mangfold. Bevaringsstrategiene skal strukturere innsatsen for å oppnå disse målene ved å koordinere virkemidler og involvere ulike aktører. Bevaringsstrategiene skal bidra til vern og bruk av prioriterte kulturmiljø. Bevaringsstrategien for landbrukets kulturmiljø skal være et verktøy for en samlet innsats og et felles engasjement for å prioritere tiltak.

Riksantikvaren fullførte i 2023 et overordnet rammeverk for bevaringsstrategiene, dette var på høring i 2022. Det ble da besluttet at det skal utarbeides seks bevaringsstrategier som fokuserer på ulike temaer innenfor kulturmiljø. Riksantikvaren har tidligere i år sendt Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljø på høring, denne ble behandlet av Hovedutvalget for kultur, idrett og friluftsliv i sak 33/24. Riksantikvaren skal etter at høringen for bevaringsstrategien for landbrukets kulturmiljø er ferdig, levere sitt forslag til Klima- og miljødepartementet, og det er departementet som skal vedta strategien.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Selve strategien sier ingenting om plassering av ansvar for måloppnåelse og gjennomføring av tiltak, og heller ikke noe om økonomiske virkemidler. Det er viktig å gi tydelig tilbakemelding til Riksantikvaren om at dersom fylkeskommunene skal kunne følge opp strategien må plassering av ansvar med tilhørende virkemidler være på plass.

Fylkeskommunen har en rekke lovpålagte oppgaver i dag som er underfinansiert fra statens side, og mye av virksomheten på kulturarvfeltet er knyttet til oppfølging av forvaltningsoppgavene. Oppgaver ut over dette, der fylkeskommunene kan og bør ha en viktig rolle i gjennomføring av strategien, må følges opp med økonomiske og andre virkemidler. Dette gjelder både oppfølging av de forvaltningsmessige sidene knyttet til realisering av deler av strategien, men også for å gjøre oss i stand til å fylle viktige roller som mobilisator, nettverksbygger, rådgiver, samarbeidspartner mv. I tillegg bør staten også følge opp med målrettede prosjektmidler til f.eks frivillighet, kommuner og kunnskapsinstitusjoner som vil fylle viktige roller og gjøre viktig innsats for nå strategiens mål. De senere årene er det lagt mange nye oppgaver på fylkeskommunene uten at virkemidler følger med. Dette utarmer kapasitet og kompetanse til å gjøre kjerneoppgaver, og fører til at det er stor stramhet i ressursituasjonen i fylkeskommunene.

Bærekraftkonsekvenser

Ivaretagelse av kulturmiljø er et viktig bærekraftmål. Innsats for å verne om og sikre verdens kultur og naturarv er omtalt i et eget delmål under bærekraftmål 11 Bærekraftige byer og samfunn. Gode strategier for hvordan innsatsen for dette kan forankres bedre og gjøres mer kraftfull vil bygge opp under måloppnåelsen. Bevaring og bruk av kulturmiljø bidrar også til måloppnåelse innenfor flere av de andre bærekraftmålene. Sikring og bevaring av verneverdige kulturmiljø har betydning for enkeltmenneskers identitet, trivsel og selvforståelse, da dette bidrar til å gi steder særpreg og egenart og er en viktig ressurs i samfunnsutviklingen. Strategien bygger også opp under bærekraftmål 17 om Samarbeid for å nå målene, gjennom å vektlegge samarbeid på tvers av forvaltningsnivå, og mellom offentlig forvaltning og sivilsamfunnet. Også strategiens mål om å legge til rette for bredere engasjement, økt samhandling og medvirkning bygger opp under bærekraftmål 17.

Fylkeskommunedirektørens samlede vurderinger

Om bevaringsstrategier som verktøy

Det er positivt at det utarbeides målrettede og konkrete strategier på utvalgte kulturarvtema. Fylkeskommunedirektøren mener at strategiene som arbeidsverktøy kan bli gode redskap for å legge til rette for bredere engasjement, økt samhandling og medvirkning, og å ta i bruk en større bredde av virkemidler enn de juridiske og økonomiske. Dette er arbeidsmåter som fylkeskommunen er godt kjent med i dag og som vi utøver gjennom å virke som pådriver, samarbeidspart, partner, nettverksbygger, rådgiver og myndighet på kulturarvfeltet i dag. Fylkeskommunedirektøren ser at fylkeskommunen vil ha en viktig rolle i gjennomføring av strategiens målsettinger, og at dette er oppgaver vi gjerne tar fatt på.

Det er imidlertid uklart hvem som skal gjøre hva, når det skal gjøres og hvordan det skal gjennomføres. Fylkeskommunedirektøren leser at tiltakene skal vedtas når strategien er ferdig utarbeidet og skal kunne endres ved behov, men det er uklart hvordan Riksantikvaren mener dette skal løses. Det må være en tydelig konkretisering av hva strategiene skal føre til, hvordan de skal brukes og for hvilke brukere den er tiltenkt. Det hadde vært en styrke for

høringsprosessen, medvirkning og forankring om mye av dette ha hadde vært på plass før utsendelsen.

Strategien har potensiale til å være en god og strukturert strategi og fungere som et godt verktøy for forvaltningen. Men på dette tidspunktet så er det mangler som Riksantikvaren bør styrke før strategien ferdigstilles. Det er viktig at strategien har klare rammer for hva som skal gjøres, når det skal gjøres og hvordan arbeidet skal gjennomføres. Fylkeskommunen er avhengig av disse rammene for å kunne prioritere oppgavene innenfor kulturmiljøfeltet. Disse rammene gjelder også for det økonomiske rammeverket. Det er ingen klar konkretisering av de økonomiske rammene og virkemidlene for arbeidet med strategien, og dette mener fylkeskommunedirektøren er en stor svakhet. Uten en økonomisk ramme for gjennomføring vil det ikke være mulig for fylkeskommunen å prioritere dette arbeidet uten å utarme ressursene til andre oppgaver. Det gjør strategiens gjennomføring svakere enn den kunne vært med avsatte økonomiske rammer.

Det er vedtatt at det skal utarbeides bevaringsstrategier for seks ulike tema, og at bevaringsstrategiene for kystens kulturmiljøer og landbrukets kulturmiljøer skal har form av utprøving og testing («piloter»). Fylkeskommunedirektøren mener det er viktig å skaffe erfaring før man starter opp arbeidet med flere strategier. Dette for å kunne forta nødvendige justeringer i innretning eller gjennomføring, men også for å målrette innsats i forvaltningen og unngå at strategiene konkurrerer med hverandre. Et grep for å tydeliggjøre prioriteringer kan være å tidsavgrense strategiene, altså tenke en form for tidsavgrenset ekstraordinær satsing. Dette vil øke mulighet for gjennomføring og bidra til at strategiene får kraft og prioritet.

Fylkeskommunedirektøren stiller også spørsmål om hvorfor landbrukets kulturmiljø er prioritert i arbeidet med bevaringsstrategiene, som en av de to første. Landbrukets kulturmiljø har vært kjernen kulturminneforvaltningens arbeid siden etablering av en offentlig kulturminneforvaltning, og har i stor grad vært prioritert over en lang periode. Fylkeskommunen anerkjenner at det fremdeles er behov på dette feltet, men mener samtidig at et er flere av de andre, gjenstående tema for bevaringsstrategier som kunne bidratt til å aktualisere kulturarvfeltet f.eks. knyttet til klima, bærekraft og økonomi og åpnet for nye samarbeid.

Om prosess og medvirkning

Riksantikvaren har vært tydelige på at de ønsker bred involvering fra forvaltningen, organisasjoner og frivilligheten i utarbeidelsen av strategien. Fylkeskommunedirektøren mener det har vært en god medvirkningsprosess som har sikret bred involvering. Likevel har fylkeskommunen erfart at det er pedagogisk krevende å formidle hva en bevaringsstrategi er og hvordan den skal kunne brukes. Det gjelder både overfor egne ansatte, kommuner, frivillige lag og organisasjoner mv.

Kommentarer til konkret innhold i strategiene:

Tematisk avgrensning

Strategien er bygd opp med 4 deltema, som hvert har et knippe definerte innsatsområder.

Deltemaene tar for seg de avgrensede, faglige tema innenfor landbruk. Hvert av deltemaene har en historisk gjennomgang av temaene og hvorfor de er utvalgt, samt drøfter problemstillinger og utfordringer som er relevante for deltemaet:

Deltema 1: Bygninger i jordbruket

Deltema 2: Jordbrukslandskapet

Deltema 3: Kulturmiljø i skogen

Deltema 4: Kulturmiljø etter reindrift

Innsatsområdene viser hvilke områder, aktiviteter og tiltak som skal prioriteres for å nå de nasjonale målene for kulturmiljøpolitikken:

Bevaring og bruk: tiltak og aktiviteter for å bevare og restaurere kulturmiljø og kulturminner.

Kunnskap og kompetanse: tiltak og aktiviteter for å innhente og fremme kunnskap og forskning.

Opplevelse og engasjement: tiltak og aktiviteter for å formidle og skape engasjement.

Urfolk og nasjonale minoriteter: tiltak og aktiviteter for løfte frem, bevare og synliggjøre kulturminner knyttet til urfolk og minoriteter.

Fylkesdirektøren synes det er positivt at Riksantikvaren har gjort en grundig vurdering av hvilke tema som skal inngå i strategien og mener argumentene for utvelgelsen er bra. Det er positivt at det er en avgrensning på antall deltema og dette synliggjør på en god måte flere av utfordringene som kulturmiljøforvaltningen står ovenfor.

Opplevelse og engasjement

Det er positivt at Riksantikvaren vil ta i bruk flere virkemidler for å sikre bredt og godt engasjement og god forvaltning av landbrukets kulturmiljø. Fylkeskommunedirektøren ser at de overordnede målene om engasjement, bærekraft og mangfold er viktige mål for strategien. Det er også positivt at det legges til rette for et bedre samarbeid på tvers av sektorer og på den måten belyse de ulike behovene. Et godt samarbeid vil også styrke og koordinere virkemiddelbruken og sikre at målene blir nådd. Likevel fremstår mange av tiltakene som rettet mot forvaltning. Dersom målsetting om engasjement og deltakelse skal tas på alvor, bør tiltak, omtale av og forventninger til frivillig sektor, eiere og næringsliv tilpasses og gis mye større oppmerksomhet – ikke bare knyttet til innsatsområdet Opplevelse og engasjement, men gjennomgående i strategien.

Arkeologiske kulturminner

Det er gjennomgående satt fokus på automatisk fredete, arkeologiske kulturminner, spesielt i deltema 2 og 3. Dette er bra.

Fylkeskommunedirektøren ser at det er behov for å avgrense tematikken i de to andre deltemaene, men ønsker å påpeke at stedskontinuitet i sammenheng med eldre gårdstun er et lite belyst tema. Det finnes lite kunnskap på området, men enkelte gårdstun viser klar stedskontinuitet med bosetningsspor tilbake til jernalderen. Flere seterområder har også høy alder, og ligger i områder med tufter og spor fra forhistorisk aktivitet. Sammen med eldre og nedlagte husmannsplasser i det som i dag er utmark, vil arkeologiske spor være særlig godt bevart. Dette kunne gjerne vært belyst i strategien på lik linje med andre problemstillinger.

Deltema 4 – kulturmiljø etter reindrift

Det er positivt at kulturmiljø etter reindrift har fått en sentral rolle i bevaringsstrategien ettersom dette er et tema som også er viktig i vår region. Mer kunnskap om tamreindrift og kulturmiljø som kan representere overgangsfaser til dette er sentrale tema som trenger mer kunnskap og kartlegging.

Forholdet til eksisterende satsinger og virkemidler

Vi savner en tydelig tilknytning til arbeid som allerede er gjennomført av strategier, registreringer og andre virkemidler som gjelder landbrukets kulturmiljø. KULA og UKL nevnes noen ganger i strategien, men den sier ikke noe om hvordan de skal spille sammen med tiltak/virkemidler for å gjennomføre målsetningene i strategien. Fylkeskommunedirektøren mener det er viktig at Riksantikvaren ser på helhetene og knytter strategien til det arbeidet som allerede er gjort på feltet, og gjør en vurdering av hvordan dette bidrar til å nå målsetningene.

Vedtaksmyndighet

Saken sluttbehandles i hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse etter delegasjon.